

**Εθνογραφία και Λαογραφία,
Αποικιοκρατία και Σπουδές Περιοχής**
Χειμερινό εξάμηνο 2023-24

**Η ανθρωπολογία ως η επιστήμη
της κατανόησης των «Άλλων»:
Εθνογραφική έρευνα και η μελέτη της
ετερότητας**

Ιωάννης Μάνος

Προβολή ΟΠΤΙΚΟΑΚΟΥΣΤΙΚΟΥ ΥΛΙΚΟΥ

Southeast Turkey: How I did the project

<https://www.youtube.com/watch?v=b02ZcgCpSr0&t=7s>

Rural China: Fieldsite introduction

<https://www.youtube.com/watch?v=savEmkpxkSA&t=3s>

Trinidad: Doing Ethnography

<https://www.youtube.com/watch?v=jTJJhV3Fokk>

South Italy: How we did the ethnography

<https://www.youtube.com/watch?v=IYavOT1gh7A>

Η επιστήμη της κατανόησης των «Άλλων»: Εθνογραφική έρευνα και η μελέτη της ετερότητας

- Η Ανθρωπολογία εξετάζει όλες τις διαστάσεις της ανθρώπινης κοινωνικής ζωής και προσπαθεί να κατανοήσει τις σχέσεις ανάμεσά τους.
- Δίνει μεγάλη έμφαση στην εθνογραφική έρευνα:
  - *Μια λεπτομερής και εξονυχιστική μελέτη του τρόπου ζωής ή ενός συγκεκριμένου θέματος σε μια συγκεκριμένη κοινωνία ή σε ένα καθορισμένο κοινωνικό περιβάλλον.*
- Ο/η ερευνητής/τρια διαμένει, παρατηρεί και συνομιλεί με τα μέλη της προσπαθώντας να κατανοήσει αυτά που λένε και κάνουν από τη δική τους σκοπιά.

Η επιστήμη της κατανόησης των «Άλλων»: Εθνογραφική έρευνα και η μελέτη της ετερότητας

- Εστίαση στη μελέτη της ετερότητα του μη ευρωπαϊκού «Άλλου»
- Εξελικτισμός και κοινωνικός δαρβινισμός:
  - Κοινή καταγωγή των ανθρώπων αλλά ποιοτικές διαφορές ανάμεσα στις κοινωνίες και τους πολιτισμούς
  - Η βιολογική διάσταση του ανθρώπου προέχει έναντι της πολιτισμικής

**Οι «πρωτόγονοι»
ως αξιοθέατο σε εκθέσεις
και ζωολογικούς κήπους
της Ευρώπης**

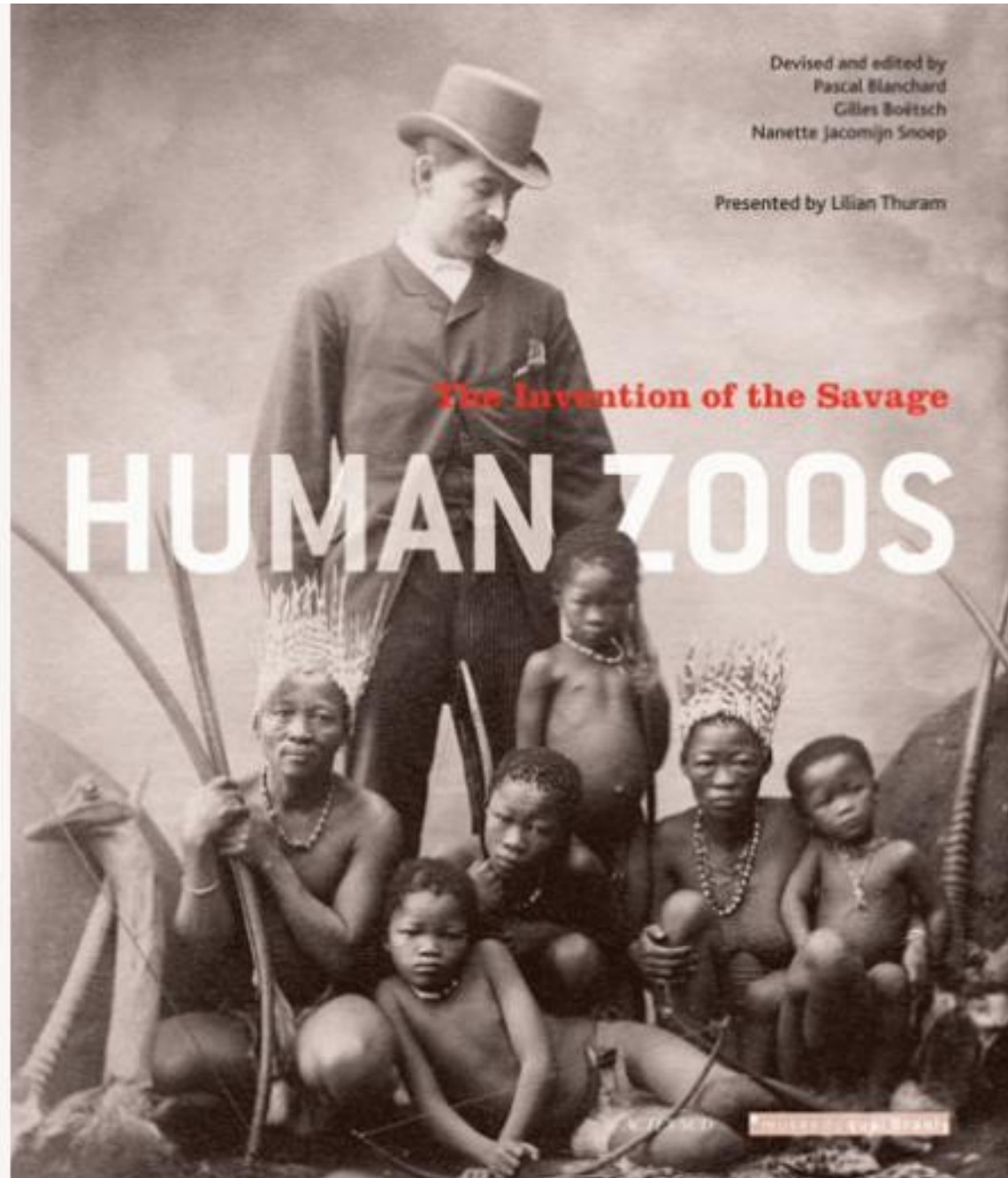
Τέλη 19^{ου} – αρχές 20^{ου} αιώνα

Devised and edited by
Pascal Blanchard
Gilles Boitsch
Nanette Jacomijn Snoop

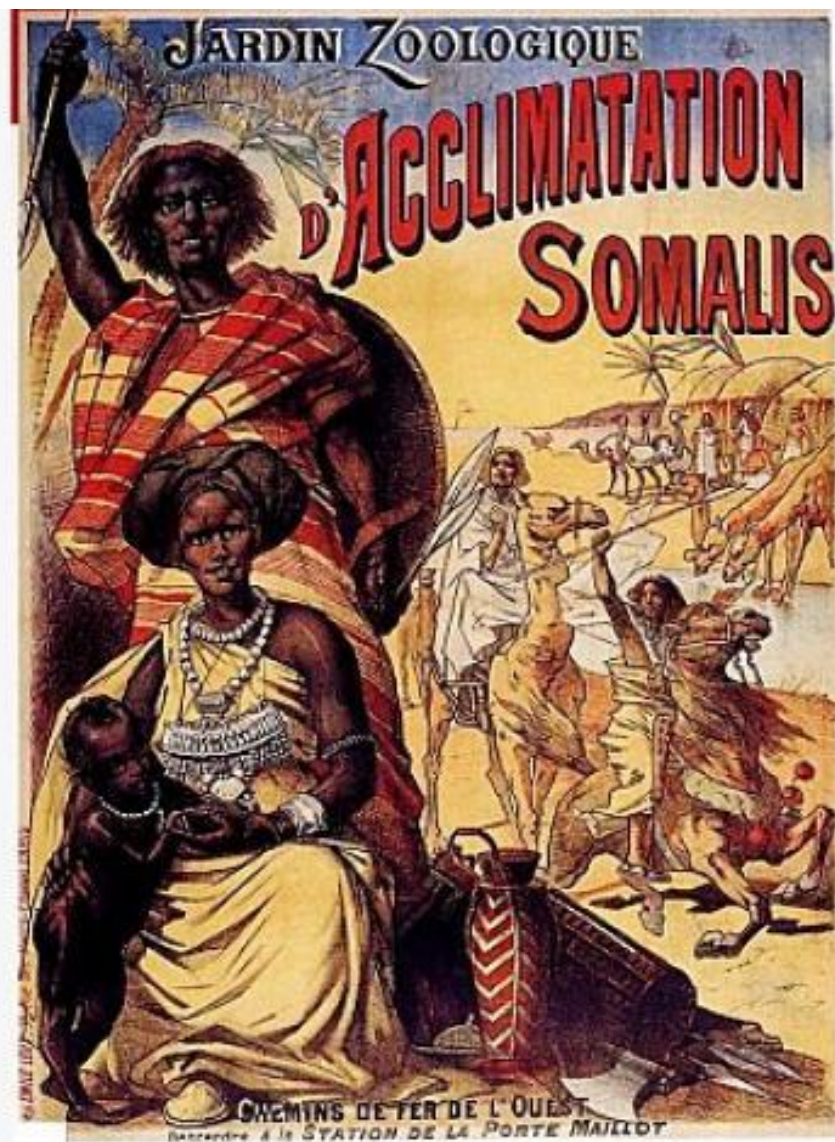
Presented by Lilian Thuram

The Invention of the Savage

HUMAN ZOOS

MUSEUM VAN BENT

Spectacle ethnographique à Paris, en 1892.

À partir de 1877, la mode se répand de faire venir des indigènes, exposés dans des enclos, dans de véritables « zoos humains ».

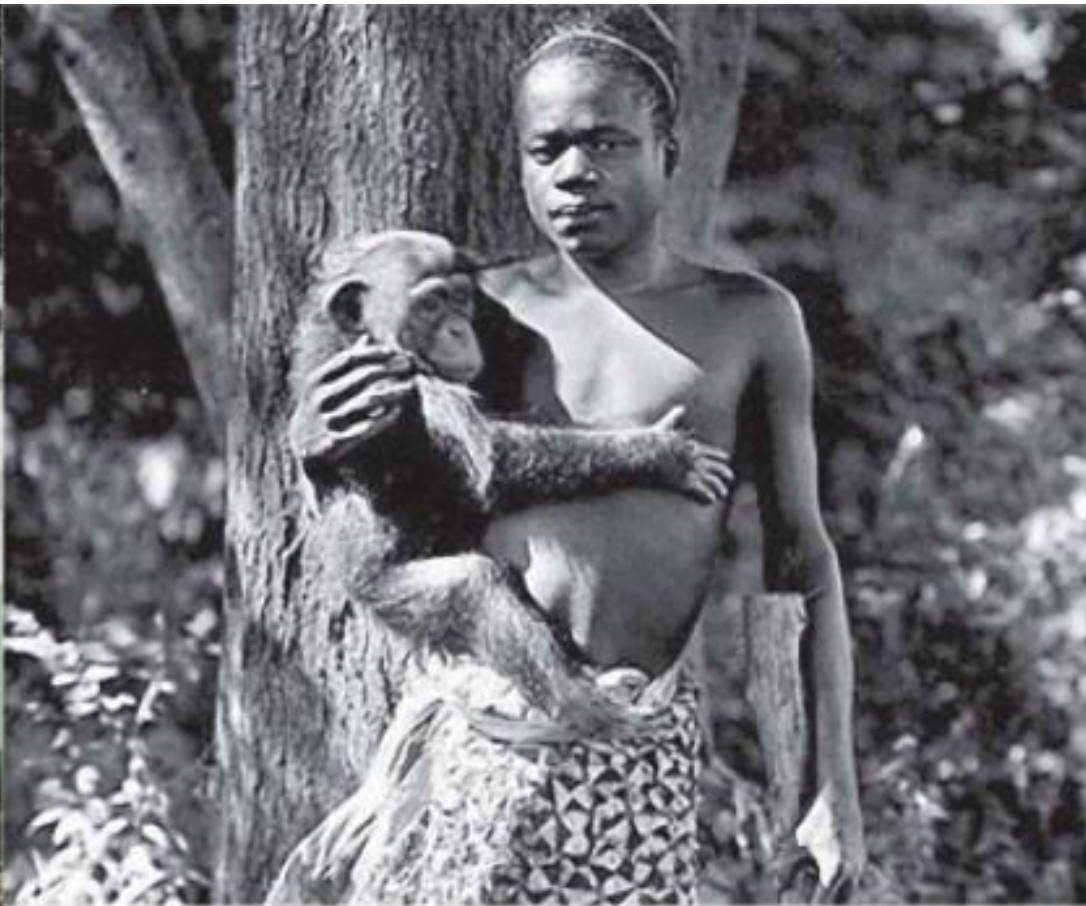

Figure 1: A portrait of Ota Benga in 1906, purportedly at the Bronx Zoo (An African pigmy, *Zoologica Bulletin*, Oct. 1906, published by the New York Zoological Society)

Instagram

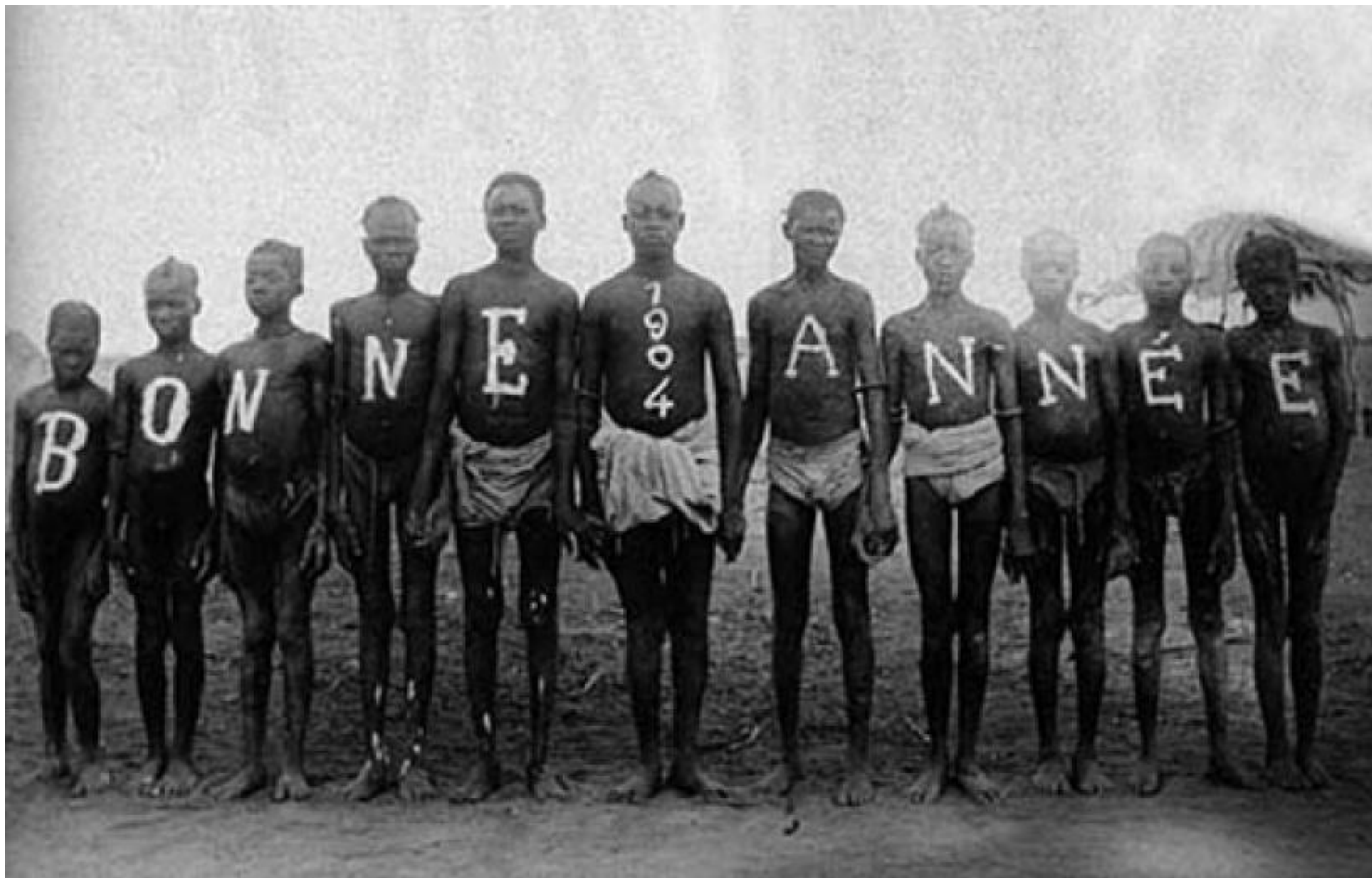
Αρέσει στο χρήστη **historycolored** και **1.300 ακόμη marinaarts** Ota Benga was a Mbuti (Congo pygmy) man, known for being featured in a human zoo exhibit in 1906 at the Bronx Zoo. Benga had been purchased from African slave traders. He tried to return to Africa, with no success. Benga fell into depression and committed suicide in 1916.

**Η επιστήμη της κατανόησης των «Άλλων»:
Εθνογραφική έρευνα και η μελέτη της ετερότητας
(2ο μισό του 19ου – αρχές του 20^{ου} αι.)**

Κυρίαρχα ερωτήματα για την κοινωνία και τον πολιτισμό:

- Ανθρώπινη ποικιλομορφία*
- Καταγωγή του ανθρώπου*
- Παγκόσμια ιστορία του πολιτισμού*
- Διαφορές ανάμεσα στους Ευρωπαίους και τους άλλους λαούς*

Η επιστήμη της κατανόησης των «Άλλων»: «Ανθρωπολόγοι της πολυθρόνας»

- Δεν είχαν ποτέ κάνει επιτόπια έρευνα
- Βάσιζαν τις θεωρίες τους στις μαρτυρίες περιηγητών, ιεραποστόλων, και αποικιοκρατών αξιωματούχων
- Συγκριτική αλλά εικολογική προσέγγιση (μελέτη χωρίς πρωτογενή γνώση του «Άλλου»)

Η επιστήμη της κατανόησης των «Άλλων»: Εθνογραφική έρευνα και η μελέτη της ετερότητας (2ο μισό του 19ου – αρχές του 20^{ου} αι.)

- Η αντίληψη ότι πολλά στοιχεία του πολιτισμού τους θα εξαφανίζονταν με την επίδραση του σύγχρονου πολιτισμού και έτσι ήταν αναγκαίο να καταγραφούν
- Ότι οι κοινωνίες αυτές και οι πολιτισμοί τους θεωρήθηκαν συμπαγείς και ομοιογενείς, οπότε θα μπορούσαν να μελετηθούν και να κατανοηθούν πιο εύκολα από τις τεχνολογικά εξελιγμένες κοινωνίες και να απαντήσουν ερώτημα του πόσο διαφορετικοί μπορεί να είναι οι τρόποι με τους οποίους ζούσαν οι άνθρωποι
- Ανάγκη για πιο αξιόπιστα στοιχεία για την καλύτερη κατανόηση της πολιτισμικής ποικιλότητας

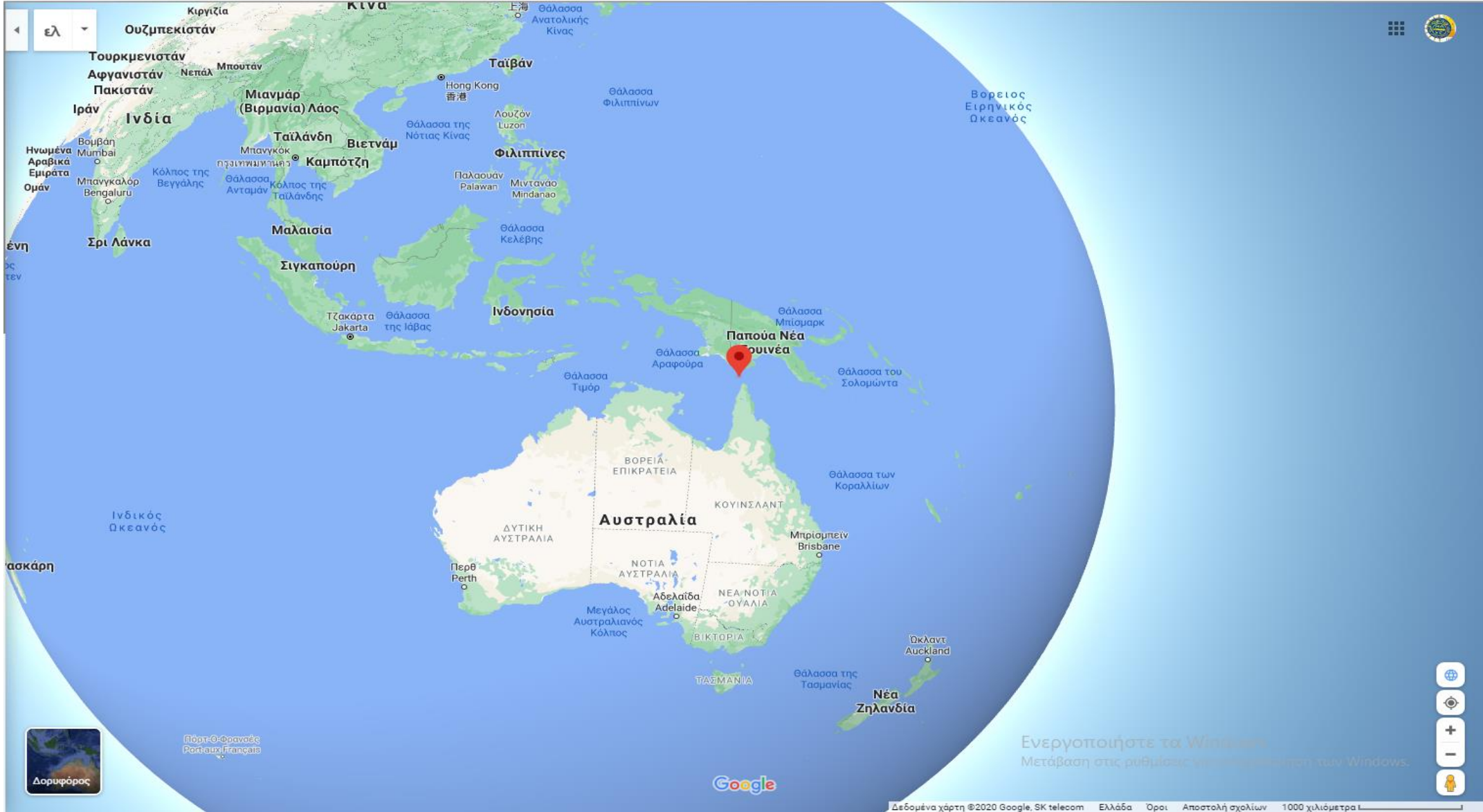
**Η επιστήμη της κατανόησης των «Άλλων»:
Εθνογραφική έρευνα και η μελέτη της ετερότητας
(2ο μισό του 19ου – αρχές του 20^{ου} αι.)**

- Βρετανικές αποστολές για τη διάσωση των «εξωτικών» πολιτισμών
- Ερευνητικά προγράμματα και διάφορες αποστολές σε φυλές Ινδιάνων στα τέλη του 19ου αιώνα στις ΗΠΑ
- Οι πρώτοι εθνογράφοι μελετούν τεχνολογικά απλές κοινωνίες, οι οποίες (θεωρήθηκε ότι) βρίσκονταν εκτός του τότε σύγχρονου πολιτισμού

The Cambridge Anthropological Expedition to Torres Straits

1898 – 1899

<https://www.dailymotion.com/video/x1hr9w>

Ενεργοποιήστε τα Windows
Μετάβαση στις ρυθμίσεις για την ενημέρωση των Windows.

Haddon

Haddon

Haddon

Haddon

Haddon

REPORTS OF THE CAMBRIDGE
ANTHROPOLOGICAL EXPEDITION
TO TORRES STRAITS

REPORTS OF THE CAMBRIDGE
ANTHROPOLOGICAL EXPEDITION
TO TORRES STRAITS

REPORTS OF THE CAMBRIDGE
ANTHROPOLOGICAL EXPEDITION
TO TORRES STRAITS

REPORTS OF THE CAMBRIDGE
ANTHROPOLOGICAL EXPEDITION
TO TORRES STRAITS

REPORTS OF THE CAMBRIDGE
ANTHROPOLOGICAL EXPEDITION
TO TORRES STRAITS

I

II

III

IV

VI

REPORTS OF THE CAMBRIDGE
ANTHROPOLOGICAL EXPEDITION

TO

TORRES STRAITS

VOLUME VI

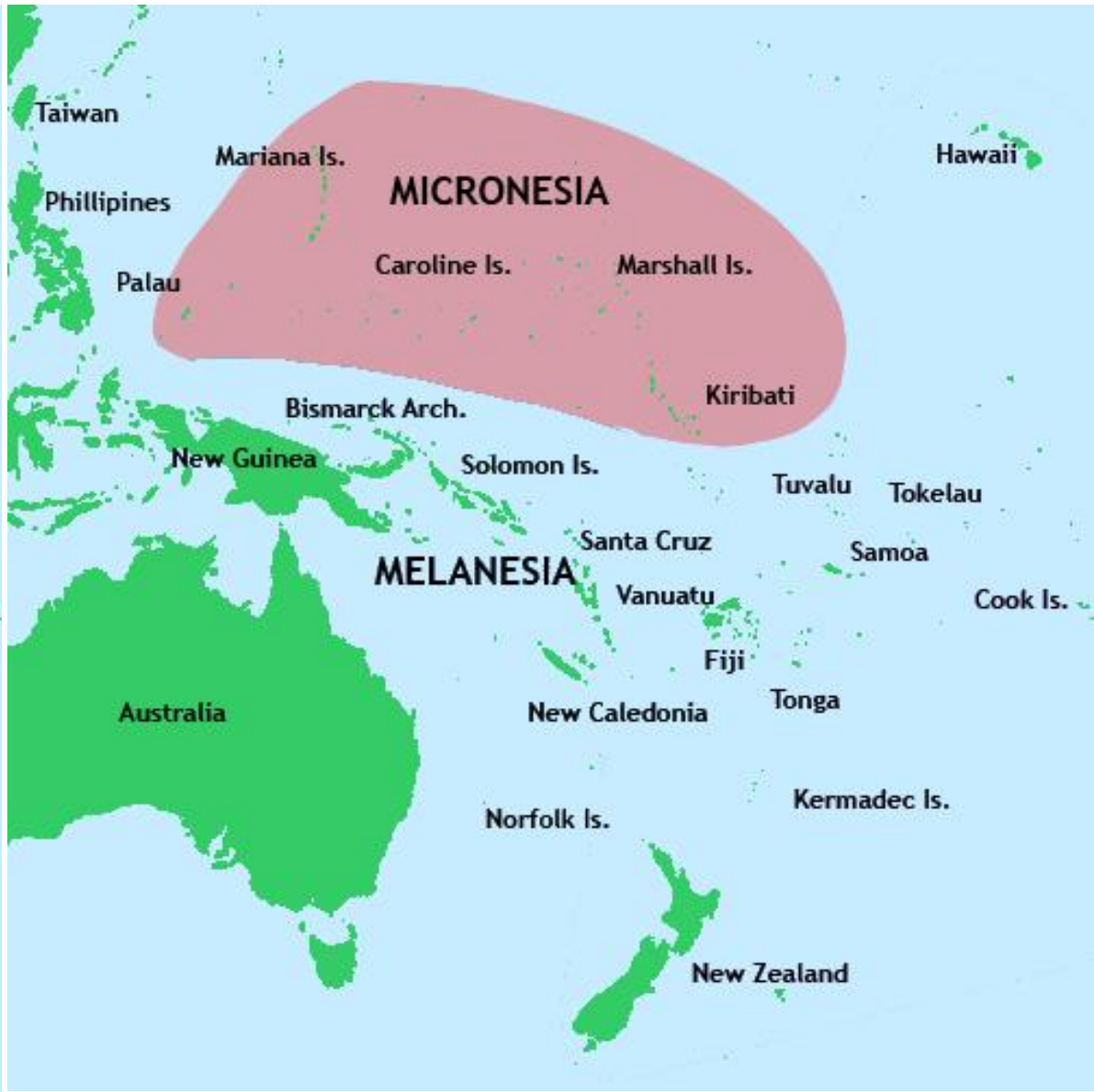
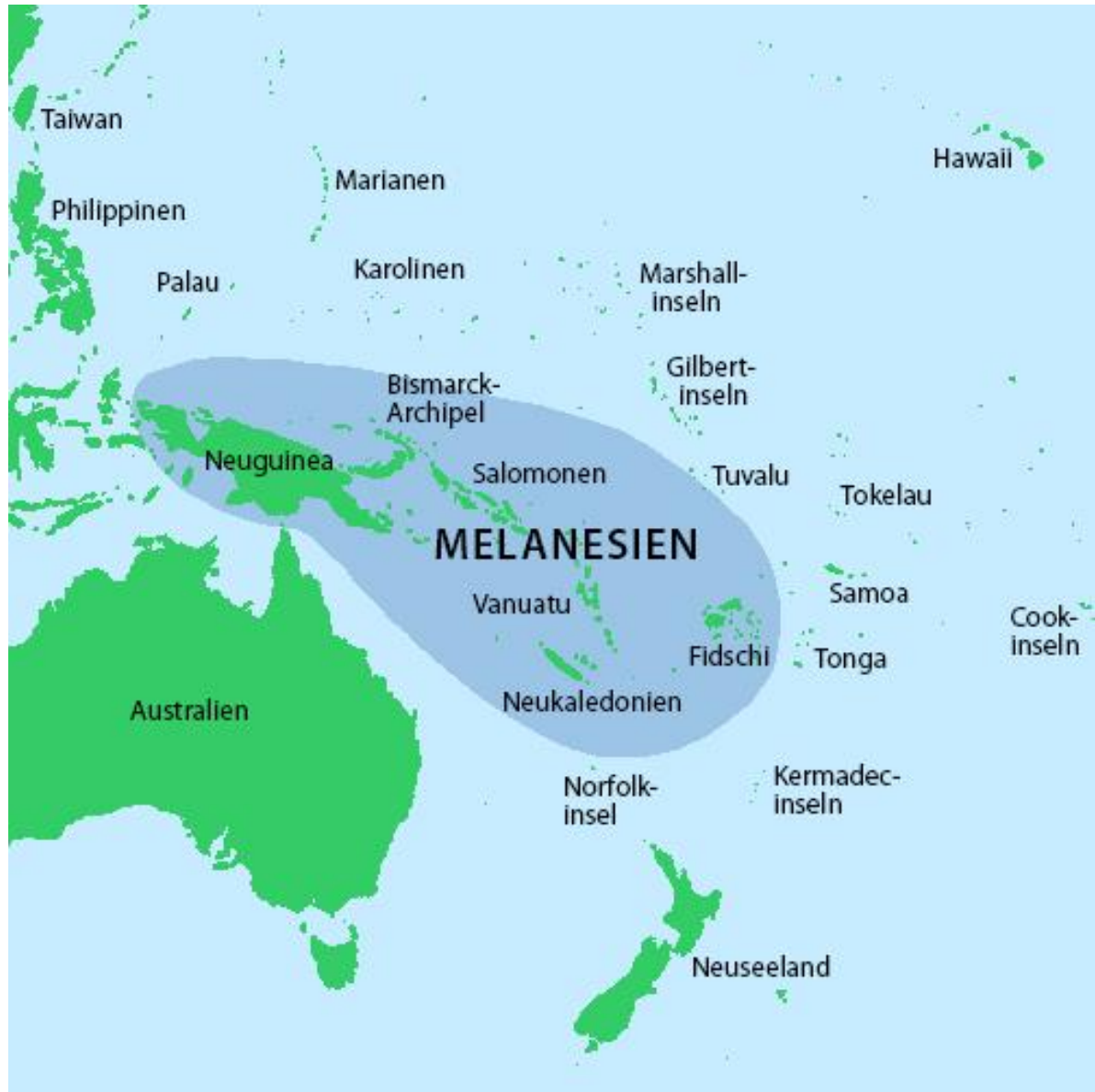
SOCIOLOGY, MAGIC AND RELIGION
OF THE EASTERN ISLANDERS

By A. G. HADDON

CAMBRIDGE

Die Hamburger Südsee-Expedition

Ιούλιος 1908 – Απρίλιος 1910

HAMBURGISCHE WISSENSCHAFTLICHE STIFTUNG

ERGEBNISSE
DER
SÜDSEE-EXPEDITION
1908-1910

HERAUSGEGEBEN VON
PROF. DR. G. THILENIUS

II. ETHNOGRAPHIE: B. MIKRONESIEN

BAND I

DR. H. DAMM UND DR. E. SARFERT:
INSEKTEN UM TRUK

2. HALBBAND

Η επιστήμη της κατανόησης των «Άλλων»: Εθνογραφική έρευνα και η μελέτη της ετερότητας (2ο μισό του 19ου – αρχές του 20^{ου} αι.)

Τα «ευρήματα» των πρώτων ερευνών:

- Κατάρρευση των θεωριών για την εξέλιξη των ανθρωπίνων κοινωνιών
- Από τόποι συλλογής πληροφοριών σε τόπους που οι ανθρωπολόγοι πρέπει να γνωρίσουν και να κατανοήσουν
- Αυστηρή και λεπτομερειακή μελέτη πραγματικών ανθρώπων σε πραγματικές κοινωνίες και εφαρμογή προσεκτικά σχεδιασμένων μεθόδων σύγκρισης για την ανάλυση της ποικιλίας των «ηθών και των εθίμων»

**Η επιστήμη της κατανόησης των «Άλλων»:
Εθνογραφική έρευνα και η μελέτη της ετερότητας
(2ο μισό του 19ου – αρχές του 20^{ου} αι.)**

Ανθρωπολογία, ως η μελέτη του «Άλλου»

■ Προς καθιέρωση της εθνογραφικής έρευνας:

- *Οι ανθρωπολόγοι πρέπει να γνωρίσουν και να κατανοήσουν τις κοινωνίες και τους πολιτισμούς κάνοντας μία λεπτομερειακή μελέτη ζώντας στις κοινωνίες αυτές*

Η επιστήμη της κατανόησης των «Άλλων»: Εθνογραφική έρευνα και η μελέτη της ετερότητας

- Η γέννηση της εθνογραφικής μεθόδου, όπως την ξέρουμε σήμερα, συνδέεται με το έργο μελετητών που έδρασαν κατά τη διάρκεια των πρώτων δεκαετιών του 20ου αιώνα στην Ευρώπη και τις ΗΠΑ:
  - **Μπρόνισλαβ Μαλινόφσκι** (*Bronislaw Malinowski*) στη Μεγάλη Βρετανία [Ιδρυτής της Βρετανικής Κοινωνικής Ανθρωπολογίας]
  - **Φραντς Μπόας** (*Franz Boas*) στις Ηνωμένες Πολιτείες, [Ιδρυτής της Αμερικανικής Πολιτισμικής Ανθρωπολογίας]

**ΜΠΡΟΝΙΣΛΑΒ ΜΑΛΙΝΟΦΣΚΙ
(BRONISLAW MALINOWSKI)
(1884-1942)**

- Πολωνός μετανάστης. Η διετής του ερευνητική εργασία στα Νησιά Τρόμπριαντ (μεταξύ των ετών 1914 και 1918) δημιούργησε ένα πρότυπο συλλογής εθνογραφικών στοιχείων που δεν αμφισβητείται ακόμα και σήμερα και αποκαλείται «επιτόπια έρευνα»

ΜΠΡΟΝΙΣΛΑΒ ΜΑΛΙΝΟΦΣΚΙ (BRONISLAW MALINOWSKI) (1884-1942)

Ο Μαλινόφσκι τόνισε:

- την ανάγκη εκμάθησης της τοπικής γλώσσας
- τη γενικότερη εμπλοκή του ερευνητή στην καθημερινή ζωή των κατοίκων της κοινωνίας που μελετά
- την ανάγκη ανάδειξης της σκοπιάς του ιθαγενούς (the native's point of view):

να μπορεί ο ερευνητής να μάθει τις «εντόπιες» κατηγορίες σκέψης «από μέσα» και να κατανοήσει τις συχνά λεπτές σχέσεις των διαφόρων κοινωνικών θεσμών και των πολιτισμικών εννοιών

ΦΡΑΝΤΣ ΜΠΟΑΣ (FRANZ BOAS) (1858-1942)

- Γερμανός που μετανάστευσε στις Ηνωμένες Πολιτείες, διεξήγαγε κατά τη δεκαετία του 1890 μια σειρά σημαντικών ερευνών μεταξύ των Εσκιμών και των Ινδιάνων Kwakiutl

ΦΡΑΝΤΣ ΜΠΟΑΣ (FRANZ BOAS) (1858-1942)

- Η απευθείας επιτόπια έρευνα είναι απόλυτα αναγκαία και τα εθνογραφικά δεδομένα πρέπει να προηγούνται της θεωρίας
- Οι εθνογράφοι θα πρέπει να καταγράφουν την άποψη των ανθρώπων που μελετούν και όχι να επιβάλλουν τη δική τους.
- Ο πολιτισμός πρέπει να κατανοείται βάσει των δικών του όρων και προϋποθέσεων (πολιτισμικός σχετικισμός)
- Κάθε πολιτισμός έχει ως ένα βαθμό τη μοναδικότητά του
- Κάθε πολιτισμός διαμορφώνεται ως ένα βαθμό από πολιτισμικά χαρακτηριστικά που προέρχονται από άλλους πολιτισμούς

Η επιστήμη της κατανόησης των «Άλλων»: Εθνογραφική έρευνα και η μελέτη της ετερότητας

- Από τα εξελικτικά θεωρητικά σχήματα και τις συνθέσεις μεγάλων θεωριών προς μια λεπτομερή και εμπειρικά θεμελιωμένη έρευνα αποτέλεσε μια πνευματική επανάσταση
- Η αντίληψη για τον επιτόπιο χαρακτήρα της έρευνας υιοθετείται από το 1920 ως η βασική μέθοδος ανθρωπολογικής ανάλυσης
- Οι κοινωνίες που ως τότε θεωρούνταν ως τόποι συλλογής πληροφοριών μεταβάλλονται σε τόπους που οι ανθρωπολόγοι πρέπει να γνωρίσουν και να κατανοήσουν

Η επιστήμη της κατανόησης των «Άλλων»: Εθνογραφική έρευνα και η μελέτη της ετερότητας

- Η εθνογραφική έρευνα πρέπει να γίνεται με άμεση παρατήρηση και με βιωματικές εμπειρίες ώστε ο ερευνητής να αποκτήσει πολυδιάστατη γνώση που δε θα μπορούσε να είναι προσιτή σε κάποιον που επισκέπτεται την κοινότητα για σύντομο χρονικό διάστημα
- Το υλικό που ερχόταν στο φως ήταν ανάλογο με τη διάρκεια παραμονής και το βαθμό εμπλοκής του στην καθημερινή ζωή.
- Η φυσική παρουσία και η γνώση της γλώσσας αύξαναν τις πιθανότητες κατανόησης

Τι είναι η εθνογραφική έρευνα

Μια **λεπτομερής μελέτη** που εμπλέκει τον/την ερευνητή/τρια σε **άμεση, καθημερινή** και με διάρκεια χρόνου **σχέση** με τους ανθρώπους που μελετά (*ομάδα, περιοχή, πολιτική, γλωσσική, οικιστική κοινότητα*) στον **τόπο που αυτοί ζουν μένοντας μαζί τους** για μία, όσο το δυνατόν μεγαλύτερη, χρονική περίοδο με στόχο να βιώσει τον **τρόπο ζωής** τους, να τον **κατανοήσει** μέσα από τη **δική τους σκοπιά** και να τον **περιγράψει**

Τι είναι η εθνογραφική έρευνα

- Μια μακροχρόνια, εσωτερική σχέση εξοικείωσης που σημαίνει την αποδοχή του ερευνητή από την ομάδα και τη συμμετοχή του/της σε δραστηριότητες της καθημερινής ζωής.

Τι είναι η εθνογραφική έρευνα

- **Ερευνητικό εγχείρημα** με συγκεκριμένες προϋποθέσεις και προδιαγραφές και υπόκειται σε έλεγχο, επαλήθευση ή αναίρεση
- **Εντατικό βίωμα, διανοητική και συναισθηματική εμπειρία**, η οποία βασίζεται στην προσπάθεια και τις δεξιότητες του ερευνητή να αναπτύσσει διαπροσωπικές σχέσεις

Τι είναι η εθνογραφική έρευνα

- **Αλληλεπίδραση** ανάμεσα στα μέλη της υπό έρευνα κοινωνίας και τον/την ερευνητή/τρια
- **Συμμετοχή** στην κοινωνική ζωή
- **Άμεση παρατήρηση** - βιωματικές εμπειρίες
- Προσπάθεια να αποτελέσουμε **μέρος των προσωπικών τους σχέσεων**
- Η **διάρκεια παραμονής** και ο **βαθμός εμπλοκής** καθορίζουν το βαθμό κατανόησης